

Kossuth Lajos.

(1802 — 1894).

„A hol a dicsőség táblával kezében,
Ragyogó anyalként ül isteni széken.
S tiündöklő betűkkel legszebb lapját írja, —
Az a fényes szent hely, az a Kossuth sirja.“

A nagyszerű, páratlan temetést, — mely a napokban ment véghez Budapesten rendkívüli ünnepélyességgel, mikor a magyar nemzet hálás szeretete és kegyelete az anyaföldnek adta vissza a szabadság apostolának, Kossuth Lajosnak földi részeit — megbámulta az egész világ!

Csak halottaiban jött haza Ő, a legnagyobb magyar, a szellem-óriás, a ki egy hosszú élet küzdelme és hősi harczai által kivivta nemzetének szabadságát... és meghalt, szívében a hontalanság fájdalomával!

Meghalt a hős, de eszméje diadalra jutott és halálával megdicsőítette nemzetét!

A halottas ágy felett két ország ölekezett és két ország népének egybefolyt könnyei szentelték meg az olasz-magyar testvériséget!

Majd útra keltek a koporsóval és haza hozták a nemzet drága kincsét; Magyarországba, az ország szívébe hozták, hol a magyar nép százezreinek könnyeivel megáztatott hant alatt nyugszik már, hosszú szenvedései után az, ki hazáját oly nagyon szerette, ki nemzetét a szabadság és hazaszeretet öntudatára ébresztette és kinek koporsójánál ismét egygyé lett — a magyar!

A nemzeti kegyelet, mely mindennap virágokkal ékesíti a feldomborult sírhantot, — oltárt emelt a megdicsőült szellemének. Itt lángolt föl a hazaszeretet tüze, melynek szikráitól millió szívek hevülnek és égnek — olthatatlanul! Magyar nép!

őrizd ápoló kezekkel e tüzet, mert nincs többé Kossuth Lajos, ki új lángot gyujtson a honfiak kebleiben!

Mi pedig élő utódok boruljunk le e szentelt hant előtt és esedezzünk áldó imát a mindenható Istenhez azért a kegyelemért, hogy miénk volt Ő, a világ bámultja! S legyen áldott a nemzet bölcsesége, hogy nagy nevéhez méltóan temette el Kossuth Lajost!

És mi örmények, a magyar hazának egyenlő, édes gyermekei, kik — századok történelmével tanuskodó — testvéri szeretettel osztozkodtunk a napokban is a nemzeti nagy gyászban — a hazaszeretemben mindig ott leszünk a magyar mellett — életben és halálban!

Harmath Domokos.

Részvétünk a nemzeti gyászban.

A történetünkben korszakalkotó gyásznapok lefolyása, a melyek az egész magyar nemzetet a mély megilletődés, részvét és elismerés legnemesebb érzelmeiben egyesíték, — s egyes tagjait ország-szerte fölkeltesíték, hogy az ország legnemzetibb gyászában különböző alakban bár, de egyesült kegyelettel részt vegyenek, — felettünk sem vonulhatott nyomtalanul, s így tőlünk telhetőleg, mint a magyar-örménység fővárosának hazafias érzületéről hagyományosan ismeretes lakossága, mi sem mulaszthattuk el kifejezésre juttatni gyászunkat hazánk azon nagy alakjának elhunytán, a ki szabaddá tette a magyar földet és annak minden népeit!

Mihelyt tudomására jutott városunknak a fölötte leverő hír, hogy hazánk legnagyobb fia Turinban örökre behunyta szemeit, többen kitzüzték

a gyászlobogót; e lobogók valamint a magánosok, úgy az egyesületek házain hetekig hirdették az országos gyász-eseményt.

Bárány Lukács esperes-plebánosunk nemcsak akkor harangoztatott, midőn a holttest Budapestre érkezett, hanem a nagy temetés tartama alatt is.

Placsintár Dávid polgármester a városi közönség nevében a következő táviratot intézte Budapestre Kossuth Ferenczhez: „A nemzeti nagy veszteség által lesujtva legmélyebb részvétét nyilvánítja a haza szent földére visszaérkezett gyászoló család előtt Szamosújvár szabad kir. város közönsége.“ E táviratot közölték a következő hazai lapok is: Pesti Napló, Pesti Hirlap, Fővárosi Lapok, Nemzet, Egyetértés.

Mindkét olvasó-egyletünk küldött a gyászoló családnak részvétnyilatkozatot. A „Társalkodó-egylet“ szép részvétnyilatkozata, mit csinos tollú munkatársunk: dr. Esztegár László tanár irt, a következő:

„Nagyságos udvardi Kossuth Ferencz és Lajos Tivadar uraknak Budapesten.

Annak a városnak területén, melynek értelmisége nevében Társalkodó-egyletünk gyászba borult szívvel megdicsőült atyjuk emlékének áldozik, mindössze kétszáz évvel ezelőtt hangzott el az első magyar szó.

Távol Kelet viharverte népének: az örménységnek egyik töredéke alapítá e várost, melynek lakói két évszázad örömei és balsorsa között a magyar hazába olvadtak annyira, hogy ma egy tiszta magyar város mélységes gyászát tolmácsolhatja az az egyesület, mely magát annak szellemi központja gyanánt tekintheti.

Áldott legyen Kossuth Lajos halhatatlan emléke; mert az ő korszakalkotó működése tette e város lakóit, s így az annak zömét tevő örménységet is azon jogok részeseivé, melyeknek áldásait már fél század óta élvezük mindannyian.

Fogadják nagyságodék mélyen sujtott családjuk többi tagjai nevében is, egyletünk mély fájdalmanak és osztatlan gyászának kifejezését.

Kelt Szamosújvártt, 1894. április 1-én.

Voith Miklós s. k., igazgató; dr. Esztegár László s. k., h. titkár.

A „Szamosújvári kör“ következő szavakban adott kifejezést részvétének:

„Nagyságos Kossuth Ferencz és Kossuth Lajos Tódor úrakkal Budapesten.

A halhatatlan nevet kiérdemelt s különösen a szabadság kivívásában elévülhetetlen érdemeket szerzett nagy hazánkfia Kossuth Lajos, szeretett édes atyjuk elhunytá felett érzett legmélyebb fájdalomban, fogadják körünknek legőszintébb részvétnyilatkozatát.

A szamosújvári körnek 1894. márczius 25-én tartott közgyűléséből. Hazafias üdvözlettel: Esztegár László s. k. igazgató, Esztegár Antal titkár. “

Ugyanezen olvasó-egyesület márcz. 25-én tartott rendes közgyűlésén, a titkár Esztegár Antal megemlékezett az ország nagy halottjáról is; a jelentés ide vonatkozó része következő:

„Örömnepet ül ma az egész keresztény világ, álleluja hangzik minden keresztény ember ajkairól; örvendezve zengi háladalát mindenki az emberi nem Megváltója feltámadásának napján. És oh! a mindeneket alkotó Isten úgy intézte, hogy hazánk ezen örömnepok alatt gyászt öltön: gyászolja a legnagyobb magyar elhunytát.

Minden igaz honpolgár, a ki hazáját szereti s kinek keble a magyar nemzettel összeforrt: gyászol. Gyászol a kunyhók szegény lakóitól kezdve a fényes palotákig mindenki. Gyászolnak az egyletek, társulatok, sőt a főváros zenetársulatai is; mennyivel inkább kell gyászt öltenünk nekünk, kik egy kulturális intézménynek vagyunk tagjai. Teljesen meg vagyok győződve arról, hogy körünknek nincsen egyetlen tagja, kinek kebelét ne sebezte volna meg a hazafiúi fájdalom Kossuth Lajos kormányzó

elhunyta miatt; kinek — jóllehet hazáját végtelenül szeretete s részünkre 1848-ban megszerezte a szabadságot, — idegen földön, messze hazájától hazátlanul kellett örökre behunynia szemeit.

Kossuth Lajos nem halt meg, csak földi maradványai adatnak át az anyaföldnek; mert szelleme itt lebeg közöttünk mélyen elzárva kebleinkben s velünk lesz mind addig, míg magyar szó zeng e szent haza földjén s míg a hazaszeretet szent tüze ki nem alszik kebleinkből.

Legyen a legnagyobb magyar ember: Kossuth Lajosnak emléke áldott.“

Dr. Molnár Antal országgyűlési képviselőnk a város nevében igen szép koszorút tett a ravatalra.

A temetésre városunkból Budapestre mentek: Harmath Domokos, Harmath Ilona, László Lajos és Kolbay Károly.

Szamosújvár város közönsége adott a Kossuth-szoborra 300 frtot, a „Kisegítő-takarékpénztár“ 50 frtot, a „Szamosújvári takarékpénztár“ 50 frtot, a „Társalkodóegylet“ 25 frtot, a „Szamosújvári kör“ gyűjtött 16 frtot. (A „Szamosújvári kör“ adott 10 frtot, Esztegár L. 1 frt, id. Esztegár G. 1 frt, Esztegár Antal 50 kr, Esztegár Gergely 50 kr, Áján Lukács 50 kr, Kepri József 50 kr, id. Nyegrutz Jakab 1 frt, ifj. Esztegár Gerő 50 kr, Esztegár Tódorné 50 kr).

Ezekhez járul még az az összeg is, mit két kedves kisasszony, kiknek fáradozásukért a hazafias ügy nevében itt a nyilvánosság terén közönetet mondunk — gyűjtött. Itt közöljük az adakozók neveit abc rendben az aláírt összegekkel együtt:

Adtam 5 frt, Ábrahám Zakarné 1 frt, Áján Joachim 1 frt, Áleksza Anna 50 kr, Ámberger László 1 frt, Ászlányi János 1 frt, Bárány Lukács plebános 5 frt, Bodor Bertalan idösb 5 frt, Belcsug Gerő 20 kr, Bocsánzi Andrásné 1 frt, Bulbuk Kristófné 1 frt, Buzeski Antal 1 frt, Chevul Antalné 50 kr, Chevul testvérek 1 frt, Csásusz János 1 frt, Csipkésné 50 kr, Czetz Lukács 1 frt, Czetz Moni 1 frt, Czetz Zakariásné 1 frt, Duha Bálint 1 frt, Duha Kristóf 1 frt, Égy hazafi 1 frt, Esztegár Gézáné 50 kr, Esztegár János 50 kr, Esztegár Tódor 2 frt, Feldmanné 50 kr, Florián Antalné özv. 1 frt, Fügedi Bálintné 50 kr, Gajzágó János 1 frt, Gajzágó Kristófné özv. 50 kr, dr. Gopesa Jakab 5 frt, Gönczi Gyula 1 frt,

Gönczi Mihályné 1 frt, Görög Eliz 50 kr, Haragai Antal 1 frt, Haragai és Gámenczi 30 kr, Harmath Ilona 1 frt, Hermány Jánosné 1 frt, özv. Juhászné 1 frt, Kincses és Florián 50 kr, Kirschner Izsákné 1 frt, Kopár Kristóf 1 frt, Kovács Katinka 50 kr, László Lajos 1 frt 50 kr, Lázár Ernő 1 frt, Ledvinkáné 30 kr, Lengyel Ödönné 1 frt, Lőrinczi Menyhért 2 frt, Merza Emánuelné 1 frt, özv. Moldovánné 1 frt, N. N. 50 kr, N. N. 30 kr, N. N. 50 kr, N. N. 2 frt, N. N. 50 kr, Nagy Lajosné 1 frt, Novák Antal 1 frt, Novák Lajos 1 frt, Nuridsán János 50 kr, Nyegrucz Kristófné 1 frt, Osztián Antal 50 kr, Osztián és Farkas 1 frt, Osztián Ilona 1 frt, Pap Antalné 2 frt, Pál Bogdán 50 kr, Pál Kristófné 50 kr, Placsintár Dávidné 5 frt, Placsintár Lukács 50 kr, Sáhin 1 frt, Sáhin Kata 1 frt, Sárbej Julcsa 50 kr, Schönfeld Kálmán 1 frt, Simainé 1 frt, Simai Tódorné 50 kr, özv. Szappanos Tódorné 1 frt, Szász Lajos 1 frt, Szongott Kristóf 1 frt, Szongott Vilibaldné 1 frt, Temesvári Gerő 1 frt, Temesvári István 1 frt, ifj. Temesvári 1 frt, Tódorfi Lukács 1 frt, ifj. Turcsa Lukács 1 frt, Tüzes Tódor 5 frt, Valaki 50 kr, Vásárhelyi Boldizsár 2 frt, özv. Voith Jánosné 1 frt, Zakariás Miklós 50 kr. Összesen 103 frt 10 kr. (Eddig begyűlt a mondott célra ötszázaznégyszázfrt 10 kr).

*

Kossuthot pályafutásán sokféleképp lehet felfogni és magasztalni; némelyek ünneplik őt mint nagy szellemet, mások mint a jellemnagyság példányképét...; mi ünnepeljük benne a nemzet, a nép fölszabadítóját, a jogegyenlőség bajnokát, az ország polgárainak jóttevőjét; kiról a haza bölcsse, Deák Ferencz is a koronázás után elismerte, hogy őt a nemzet hálája illeti!

Sz. K.

A kőszivű gazdag.

*Im itt a tél! Föld fagyva már,
Nincsen virág, elszállt madár;
Csak bús hollóknak serege
Csapott a néma tájra le.
Károgyva fáknak tetején
Ott lengnek a szél szárnyain.
Kandalló mellett gazdag úr
Meleg szobában kéjjel ül,*

Dohánynak szívja illatát,
Nem érzi a szegény baját.
Az ajtónál kopogtatás —
Vajjon kitől e zaklatás?
Szolgát meneszt: megnézni őt,
Az alkalmatlan érkezőt.
Jelenti szolgál: „Az az úr!...“
És ő megrezzen, mint a húr.
Mond: nem vagyok honn, — el vele,
A pénzt — nem osztom meg vele!
Végezve így az egyikkel,
Már másikkal vesződni kell.
Belép hozzá egy özvegy nő,
Őt úrvájjával éhező...
Adj fát, uram és kenyeret!
Én nagy szükségben szenvedek;
Mig férjen élt, nem volt bajunk,
De mostan koldusok vagyunk.
Madár is ablakunkba' lett
Jobb napjainkban eledelt.
Ha fát s kenyeret nem kapunk,
Megfagyva, éhen elveszünk.
Pusztulj, dolgozz, szégyeld magad!
A köszív köszívnek marad...
Elátkozván a gazdagot,
A nő lesujtra távozott.
És most szegény kunyhókba nyit,
Felpanaszolni bajait,
S vigasztalást nyert mindenütt,
Segélyezték a szenvedőt...
Ám multak évek, jött idő,
A nagy vagyonra vészt hozó,
Vagyontalanná lett az úr,
A sors kemény csapásitúl;
Sulyos betegség szállta meg,
Tüzlángtól háza tönkre ment.
És fordult a világ sora,
Ki az előtt szegény vala,
Az ég áldását élvezi,
Bőség, szerencse környezi:

*S az egykor gazdag gyermekek
Most a nyomorral küzdenek.
Majd föllelik az özvegyet,
Segélyért im így esdenek:
Oh gazdagok, segítsetek,
Szánjátok a szegényeket;
Sokból — mit sorstól kaptatok —
A koldusoknak adjatok;
Ha ültök is vig lakomát,
Élvezve a bor mámorát,
Csak a szív ne legyen kemény, —
Áldást mond rátok a szegény!*

A „Hántesz Ámszoréáh“ után

Simay Gergely.

A bölcs örmény aga.

— Egy keleti útazó irataiból. —

— Befejező közlemény. —

Serapion nem volt hajlandó azonnal belenyugodni a bajba, a mely talán nem is fenyegette őt komolyan. Eddig csak bizonytalan hírek jutottak tudomására. Jó lesz, úgy gondolá, bevárni a dolgoknak további alakulását. Eléggé élelmes volt, hogy korán bemenekülhessen a vak engedelmesség kikötőjébe.

Összegyült a sultán udvara. Ott volt Thorosz aga is a leghátulsó sorok egyikében. Megjelent a nagyur, mindenki a földre borult s aztán nagy lassan felemelkedett, félénken tekintve a hatalmas uralkodónak az alakjára. A sultán nyugodt tekintetét végig jártatá a néma gyülekezeten. Megakadtak szemei az örmény agán s intett neki. Thorosz keresztülment a nagy termen, szorosán megtartva a hódolatteljes alázatosságnak ilyetén alkalmakra megszabott formáit. A sultán hozzá hajolt s csak általa érhető, halk hangon a fülébe súgta:

— Mindent tudok. Nagy kópé vagy te, Thorosz. De nem haragszom reád. Elmehetsz!

Thorosz, mintha a legnagyobb szerencse érte volna, sugárzó tekintettel tért vissza az őt megillető helyre, a legkisebbek közé, tiszteletteljes és irigy pillantásoktól követve.

Alig telt bele néhány óra és Serapionnak is tudomására jutott az eset. A kitüntetés, melyben Thorosz részesült, annyira feltűnő volt s oly rendkívüli, hogy az övénél erősebb lélek is visszariadt volna a gondolattól, hogy a padisah kegyenczét ellenségévé tegye. Egy pillanatilag sem fordult meg agyában ez a gondolat. „Ha adnod kell valamit, adj jókedvvel s szerezz magadnak barátot az adományoddal,“ — ez az örmény közmondás jutott eszébe s ehhez tartotta magát.

Midőn Thorosz látogatást tett nála, méltósággal, de félre nem ismerhető szivességgel is fogadta őt. A vendég egész szerénységgel, a mely annyira illik a hatalmasokhoz, előadta fiának az óhaját.

— A te általad mondottak, uram és barátom, válaszolta Serapion, meglepnek és megtisztelnek engem. Jó ideje ismerem a fiadat, ámbár a nagy korkülönbség gátolta eddig egymáshoz való bizalmasabb közeledésünket. De tudom, hogy jó hírnévnek örvend s aztán fia az én barátomnak, Thorosz agának, a kinek családja mindenkor jó viszonyban és békességben élt az enyémmel. Thákuhi az én legdrágább kincsem, egész boldogságomat a fiadra bizom, ha feleségül adom őt hozzá, — de nem ismerek senkit, a kire nagyobb nyugodalommal bízhatnám. Legyenek hát egymásé a kedvenceink s imádkozzunk a boldogságukért, mely a mi boldogságunk is lesz.

Serapion és Thorosz egymás karjaiba borultak s érzékenyülve örök barátságot kötöttek gyermekeik leendő frigye fölött.

Ez a nagy siker azonban csak az első lépés volt a cél felé, melyet Thorosz maga elé tűzött. Ugy gondolkozott, ha az emberek a sultán kitüntetett kegyenczének hiszik, bizvást viselkedhetik akként, mintha valóban az lenne. Előbb azonban meg akart győződni róla, vajjon megteheti-e ezt büntetlenül. Be kellett hát várnia, a míg ismét a nagyúr színe elé kerül. A mi meg is történt fia, Artin és a szép Thákuhi egybekelése utáni napon.

A sultán kezdettől óta megértette, hogy a Thorosz sajtószertű kívánsága valamely önző célra fog szolgálni. De nem sokat gondolt vele; sőt némi örömet is okozott

neki az ügyesség, melylyel Thorosz ki tudta zsákmányolni az ő kegyének külső jelét. „Ne kivánd a szamártól, hogy énekeljen,” azt tartja egy régi mondás. A sultán sem keresett Thoroszban nagylelkűséget, áldozatkésztséget vagy hősiességet; beérte okossággal és engedelmességgel.

— Nemde tegnap tartotta a fiad lakodalmát? kérdezte Thorosztól.

— Hála érte Felsőged kiapadhatlan kegyességének.

— Add ezt át menyednek jóindulatom jeleül, mondá a sultán, s értékes tűt nyújtott át Thorosznak. Okos ember vagy, tette hozzá, szolgálj nekem hivem és engedelmesen és továbbra is tapasztalni fogod kegyeimet.

Thorosz mélyen meghatva a nagyúr jósága által, könnyek közt válaszolta:

— A véremet is örömet ontanám Felsőgedért. Mindenem, a mim van, egész tehetségem az én szeretett uram szolgálatának legyen szentelve. Felsőgednek soha nem lesz hivebb szolgálója, mint a szegény Thorosz, kit a padisah kegye túlboldogga tett.

S meg is tartotta szavát. Bár soha sem élt vissza a sultán nevével s minden szédelgő üzlettől tartozkodott; a bizalom, mely környékezte s bölcs előrelátása mind inkább növelték vagyonát. S a közszolgálatban is mind feljebb emelkedett, mígnem elérte a legmagasabb polczot, a sultán pénzügyminiszterének nevezte őt ki. Ebben az állásában hunyt el néhány évvel később. Mindvégig hű szolgálója volt urának, körültekintő a saját érdekeinek gondozásában is, de becsületes, megvesztegethetlen és kötelességtudó, mintaképe a jóra való hivatalnoknak.

Sikereinek kiinduláspontjáról nem beszélt ugyan soha a sultán, de ismerte azt Thorosznak a fia, s halála után tudomást szereztek róla a konstantinápolyi örömenyek is. Azóta szokássá lett az oly emberről, ki sokáig a homályban élt, egyszerre azonban kilép a világságba s gyorsan magasra emelkedik, azt mondani:

— A sultán sugott valamit az ő fülébe!

M. A.

A magyar-örmény nemes családok czímerlevelei.

Közzéteszi: dr. Temesváry János.

VI.

Czárán család (seprősi).

E nemes család czímerszerzői Czárán Antal, János, István és Kristóf fivérek, gyergyószentmiklósi magyar-örmény kereskedők voltak, kiket I. Ferencz király Pozsonyban 1830. október 1-én kelt adománylevelével (donationalis) — tekintetbe véve említett fivéreknak a hazai kereskedelem terén kifejtett érdemeit is — az aradmegyei seprősi uradalomnak 81563 frt 5 kr. összeg árán történt megvétele alkalmából a „seprősi“ előnév használatának engedélyezése mellett hozzátartozóikkal u. m. Péter, Czárán Antalnak neje Czecziltől Márton, Tivadar, János, Anna Mária, Mária Sára, Rebeka, Ilona, Katalin és Róza, Czárán Jánosnak felesége-, Kövér Teréztől János, Simon és Anna Mária, Czárán Istvánnak hitestársa Kövér Jankától, végül Emmanuel, Gergely és Rebeka, Czárán Kristófnak Róza nevű nejétől született gyermekeivel s azok összes mindkét nemű törvényes utódaival együtt nemesi rangra emelt. E királyi adománylevelél teljes szövege így hangzik:

Nos Franciscus Primus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit Universis, quod cum Nos ad nonnullorum fidelium Nostrorum humillimam supplicationem Nostrae propterea factam Maestati, tum vero benigne attentis et consideratis illibata fide, et fidelitate, fideliumque et utilium servitiorum meritis fidelium Nostrorum Antonii, Joannis, Stephani et Christophori omnium Czárán, fratrum quippe Germanorum, quaestorum Gyergyó-Szt.-Miklósensium, quae iidem in promovendo peculiari industria Commercio, aliisque diversis occasionibus pro Patria praestitis sacrificiis sibi compararunt, ac in futurum quoque (uti Nobis de Ipsis firmiter ac benigne pollicemur) haud dispari fidelitatis, et constantiae ardore comparandis Possessionem

Seprós Comitatus Aradiensis ingremiatam per defectum Herculis Renaldi Mutinae Regii et Mirandolae Ducis, ad Jurisdictionem Sacrae Regni Nostri Hungariae Coronae devolutam et actualiter per Fiscum Regium possessam, si quod in praeattacta Possessione etiam aliter, qualitercunque haberemus, aut eadem, et idem Nostram, ex quibuscunque Causis, viis, modis et rationibus concernerent Maiestatem simul cum cunctis eiusdem utilitatibus, et pertinentiis, Terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, foenetis, foenilibus, sylvis, nemoribus, montibus, collibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis — Iure item Montano, aquis, fluviis, piscinis, piscaturis, pisciumque clausuris, paludibus et aquarum decursibus, hortis, molis, molendinis et eorundem locis braxatoriis, educillis, item et macellis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nomine vocitatis, ad eandem Possessionem Seprós dicto Comitatus Aradiensis adiacentem de iure et ab antiquo spectantium et pertinere debentium sub metis et limitibus, in metalibus Litteris occasione Resignationis Possessionis huius confectis, Datum Vigesima Tertia Iunii 1821. proferentibus, et resignatoris Instrumento in Comituali Archivo asservato sub Littera C. adiacentibus deductis, erga effective aerario Nostro Regio illatam memoratae Possessionis Seprós in octuaginta et uno millibus, quingentis sexaginta tribus florenis, quinque crucigeris Conventionalis Monetae defixam aestimationalem summam, memoratis Fratribus Antonio, Joanni, Stephano, et Christophoro Czárán eorundemque sexus masculini haeredibus perennialiter, foeminei vero sexus descendentibus, iure duntaxat inscriptitio ad vires videlicet supra expositae Octuaginta et unum mille, quingentos sexaginta tres florenos et quinque crucigeros Conventionalis Monetae efficientis aestimationalis summae, valoris item utilium aedificiorum, et meliorationum, non ex ipsa soli natura provenientium, sed sumptibus comparandarum, suoque tempore debite legitimandarum, deductis praevis, si quae per Impetrantes, vel eorundem successores masculos Possessionem huic superinducta fue-

rint, oneribus benigne dederimus, donaverimus et contulerimus, ac insuper humillima eorundem supplicatione, ea propter Nobis facta benigne inclinati, in signum uberioris erga eosdem Antonium, Joannem, Stephanum et Christophorum Fratres Germanos omnes Czárán gratiae et clementiae, ac munificentiae Nostrae iisdem praedicatum quoque de Seprós dictis fratribus, Antonio, Joanni, Stephano et Christophoro omnibus Czárán, Eorundemque Haeredibus et Posteris utriusque sexus universis, una benigne contulerimus, et concesserimus, imo damus, donamus, conferimus, concedimus, annuimusque iure quo supra utendum, tenendum, possidendum pariter et habendum (salvo iure alieno praesertim Ecclesiarum Dei) harum Nostrarum secreto sigillo Nostro, quo ut Rex Hungariae Apostolicus utimur, in pendenti communitarum vigore et testimonio Litterarum, quas Nos in formam privilegii Nostri Regii redigi faciemus, dum eadem Nobis in specie fuerint reportatae; Et siquidem praenominati Antonius, Joannes, Stephanus et Christophorus Fratres quippe germani omnes Czárán iam de Seprós, ac per eos, et quidem per Antonium Petrus, ex consorte sua Caecilia, per dictum eiusdem filium vero Petrum, ex consorte Rosalia filia Caecilia, per Joannem tres filii sui Martinus, Theodorus et Joannes et filiae Anna Maria, Maria Sara, Rebeca, Helena, Catharina et Rosalia, ex consorte sua Theresia Kövér, per Stephanum filius Joannes, Simeon, filia Anna Maria, ex consorte sua Joanna Kövér, per Christophorum denique filii Emmanuel ac Gregorius, et filia Rebeca, ex consorte sua Rosalia nati et progeniti Haeredesque et posterii ipsorum utriusque sexus universi in futurum Dei Benedictione legitime nascituri, virtute praesentium Nostrarum benignarum Donationalium in Coetum et numerum verorum ac indubitatorum praelibati Regni Nostri Hungariae, Partiumque eidem adnexarum Nobilium iuxta Tit. IV. P. primae suapte cooptarentur, et adscriberentur, ac a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus illis gratiis, honoribus, indultis, privilegiis, libertatibus, iuribus, praeroga-

tivis et immunitatibus, quibus reliqui veri, antiqui et indubitati repetiti Regni Nostri Hungariae, Partiumque ei adnexarum Nobiles hactenus quomodolibet de iure, vel antiqua consuetudine usi sunt et gavis, utunturque et gaudent, usuri, fruituri et gavisuri essent, hinc in ulterius Nostrae erga Eosdem Antonium, Joannem, Stephanum et Christophorum omnes Czárán, iam vero Czárán de Seprős, gratiae et clementiae ac liberalitatis Testimonium veraeque et indubitatae Nobilitatis signum haec Arma seu Nobilitatis Insignia,

Czárán cs. czimere.

Scutum videlicet militare erectum sinuatim, in cuspide vergens, perpendiculariter et horizontaliter in quatuor areas sectum, in cuius prima et quarta cyaneo tinctis, naturali colore, eques armatus argentatus, loricatedus, galeatus, iuncturis auro reductis, equo candido ad gressum incitato, habenis nigris, ephippio rubro, auro exornatis instructo, insidens brachio dextro vexillum rubrum hasta lignea, lancea ferrea provisa, tenens super patulo viridi, in secunda rubri coloris, Crux argentea, pedata marginem non attingens, in tertia denique aequae rubri coloris pelicanus naturali colore super nido pectus vulneratus, ac sanguine pullos pascens conspiciuntur; scuto incumbit galea tornearia, coronata clathrataque, seu aperta, purpura suffulta, torque ac monili circumducta, super corona brachium armatum incurvatum, argentatum, iuncturis auro reductis, vola gladium more Hungarico incurvatum, capulo aureo stringens; laciniis seu lemniscis a summate Galeae hinc cyaneis et argenteis et rubris venuste defluentibus ac utrumque scuti latus decenter exornantibus, quemadmodum haec omnia in principio, seu capite praesentium Litterarum Nostrarum pictoris edocta manu, et artificio propriisque ac genuinis suis coloribus depicta lucidius ob oculos intuentium posita conspicerentur, iisdem Antonio, Joanni, Stephano et Christophoro omnibus Czárán, iam vero Czárán

rán de Seprós, ac per eos, per primum quidem Petro, et per eum filiae Caeciliae, per Joannem filiis suis Martino, Theodoro et Joanni, et filiabus Annae Mariae, Mariae Sarae, Rebecae, Helenae, Catharinae, et Rosaliae, per Stephanum filio Joanni, Simeoni et filiae Annae Mariae, per Christophorum denique filiis Emanueli, ac Gregorio et filiae Rebecae, Haeredibusque et posteris Ipsorum utriusque sexus universis in futurum Dei benedictione legitime nascituris danda duximus et conferenda decernentes, et ex certa Nostra scientia animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus Eadem Arma seu Nobilitatis Insignia, more aliorum verorum antiquorum et indubitatorum praefati Regni Nostri Hungariae Partiumque eidem adnexarum Nobilium sub iisdem iuribus, praerogativis, indultis, libertatibus et immunitatibus, quibus iidem natura, vel antiqua consuetudine usi sunt et gavisi, utunturque et gaudent, ubivis in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, Monomachiis, ac aliis omnibus et singulis quibusvis Militaribus et Nobilitaribus Exercitiis, nec non Sigillis, Velis, Cortinis, Aulacis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulchris, generaliter vero in quarumlibet Rerum et Expeditionum generibus sub merae, verae, sincerae, vetustae, ac indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque status, gradus, honoris, dignitatis et praeeminentiae hominibus insignitos et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus, et mandamus ferre, gestare, ac illis in aevum uti, frui et gaudere possint ac valeant, Haeredesque, et posteri Ipsorum utriusque sexus universi iam nati et in futurum Dei benedictione legitime nascituri valeant atque possint. Datum per manus fidelis nostri Nobis sincere dilecti Spectabilis ac Magnifici Comitatus Adami Revitzky de Revisnye Insignium Ordinum S. Stephani Regis Apostolici Magnae Crucis, Leopoldi item Imperatoris, et Regis Sardinici, S. Mauritii, et Lazari Equitis Camerarii, et actualis intimi status Consilarii Nostri, Curiae Nostrae Regiae per Hungariam Magistri, Comitatus Borsodiensis supremi Comitatus, nec non per

idem Regnum Nostrum Hungariae Aulae Nostrae prout et Ins. Ordin. S. Stephani R. A. Cancellari, in L. Regia Civitate Nostra Posonii, Die prima Mensis Octobris, Anno Domini Millesimo Octingentesimo et Trigesimo, Regnorum Nostrorum Hungariae, Bohemiae et Reliquorum Trigesimo Nono.

Franciscus m. pr.

Comes Adamus Revitzky m. pr.

Petrus Gály m. pr.¹⁾

A seprősi Czárán család czímere tehát a következő: Négyelt pajzs első és negyedik kék mezejében zöld talajon hófehér felkantározott lovon ülő pánczélos, jobbra néző, indulásra kész lovag jobb kezében vörös zászlót lobogtat; a második vörös mezőben szélesen végződő, egyenlő száru ezüst-kereszt; a harmadik szintén vörös mezőben végül fészkében nyugvó természetes színű gödény (pelikán) csőrével mellét tépve vérével táplálja kicsinyeit. Sisakdísz: koronán könyöklő pánczélos jobb kar jobbra vágó görbe kardot villogtat. Foszladékok jobbról: kék-ezüst, balról: vörös-ezüst.²⁾

Dániel család.

E magyar-örmény nemes családnak, mely hazánk Nagy Alföldjének délkeleti megyéiben, Arad, Csanád és Torontál vármegyében épügy, mint a magyar törvényhozó testületben kiváló magzatainak elévülhetlen érdemei révén már régtől fogva vezérszerepet játszik, czímerszerzői a még török részekben született, de később a XVII. század harmadik negyedének végén a hazai örmenységgel e kedves hazába beköltözött három Dániel fivér, u. m. Dániel Tódor kereskedő Szamosújvárnak, ezen a XVIII. század elején újonnan keletkezett magyar-örmény helységnek több éven át főbirája, továbbá Dá-

¹⁾ Arad vármegye 1831. évi jegyzőkönyvének 1011. szám alatt levő másolatából.

²⁾ Nagy I. és Siebmacher I. i. m. e nemes családról mit sem tudnak. — Czimerrajzunk zöld talajának helytelen rajzolásáért elnézésre számítok.

niel Jeremiás és Pál ebesfalvi (erzsébetvárosi) örmény kereskedők voltak, kiket III. Károly király Bécsben 1725. július 3-án kelt czímerlevelével nemcsak a honpolgárok díszes koszorújába felvett, hanem nevezetteknek törvényes mindkétnemű utódaiknak, különösen elsőeknek említett Dániel Tódornak Szamosújvár alapítása és a hazai örménység nagyobb zömének említett községben való letelepítése körül kifejtett halhatatlan érdemeinek megjutalmazására Demjén, Miklós, Lukács és Minász fiaival egyetemben egyszersmind magyar nemességet is adományozott. E czímerlevél teljes szövege a következő:

Nos Carolus Sextus etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit Universis: Quod Nos cum ad nonnullorum Fidelium Nostrorum intercessionem Maiestati Nostrae propterea humillime factam, tum vero attentis, et benigne consideratis fidelitate, fidelibusque servitiis Fidelium Nostrorum Theodori, Eremiae, et Pauli Daniel, Fratrum germanorum, Armenae in Haereditario Nobis Transsilvaniae Principatu Nationis Mercatorum, ex partibus Turcicis oriundorum, nunc vero in dicto Nostro Transsilvaniae Principatu, illius quidem Armenopoli, in Oppido recenter a Nobis erecto, duorum vero posteriorum in Possessione Nostra Ebesfalva residentium et commorantium, quae ipsi Nobis, Augustaeque Domui Nostrae pro locorum et temporum varietate occasionumque exigentia, signanter autem prior illorum in figenda Armenorum praefato in loco Colonia sedulam adhibendo operam, ibique Iudicis munere per aliquot consequenter annos fideliter fungendo exhibuit, ac impenderunt et in posterum pari fidelitatis, ac devotionis zelo se se exhibituros, ac impensuros demisse pollicentur: Eisdem igitur Theodorum, Eremiam et Paulum Daniel, priorisque filios Damianum, Nicolaum, Lucam et Minas, ut et reliquos eorundem liberos iam natos, ac deinceps Benedictione divina nascituros Haeredes item, ac Posterousque sexus universos de Caesareo-Regioque Principalis Potestatis Nostrae Plenitudine, et Gratia speciali in coetum et numerum memorati Principatus Nostri Transsilvaniae

Indigenarum, ac insimul e statu, et conditione ignobili clementer eximendo in consortium et ordinem verorum ac indubitatorum eiusdem Principatus Nostri, nec non Regni aequae Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium recipiendos, annumerandos, cooptandos et adscribendos duximus; ita tamen, ut iidem solenne Iuramentum pro dictamine Legum deponere, eoque deposito Litteras superinde Testimoniales suo modo extrahere, et in proxima generali Statuum et Ordinum saepefati Principatus Nostri congregatione, seu Diaeta, pro inserendis nominibus suis Articulis et Constitutionibus publicis, semet coram iisdem Statibus, et Ordinibus more consueto sistere eaque omnia, et singula, quae in deponendo per eosdem Iuramento et Constitutionibus Principatus continentur, tam ipsimet, quam praescripti eorundem utriusque sexus universi rite observare et adimplere debeant, et teneantur. Annuentes, et ex certa scientia Nostra, animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus omnibus iis Gratiis, Honoribus, Praerogativis, et Immunitatibus, quibus caeteri Fideles Nostri praememorati Transsilvaniae Principatus Nostri Indigenae, verique et indubitati eiusdem, nec non Regni Nostri Hungariae aliorumque Regnorum, Ditionum, et Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobiles natura, iure, vel antiqua consuetudine usi sunt, et gravisi, utunturque et gaudent, uti, frui et gaudere possint ac valeant, Haeredesque, et Posteritates eorundem utriusque sexus universi, valeant atque possint. In cuius quidem

Dániel cs. czimere.

Nostrae erga eos exhibitae Gratiae et Clementiae, ac Liberalitatis Testimonium, veraeque et indubitatae Nobilitatis Signum haec Arma, seu Nobilitatis Insignia: Scutum videlicet militare rubri coloris, in quo virentem super monticulum, ex fundo scuti exurgentem, duo Palmarum rami decussatim positi, superque hos Crux aurea locata conspiciuntur; Supra scutum Galea

militaris craticulata est posita, prout haec omnia in Principis, seu capite praesentium Litterarum Nostrarum Pictoris industria genuinis suis coloribus illustrata lucidius ob oculos intuentium posita esse conspiciuntur, Eisdem Theodoro, Eremiae et Paulo Daniel, prioris itidem Filiis Damiano, Nicolao, Lucae et Minae, ut et reliquis eorundem Liberis iam natis, ac deinceps Benedictione Divina nascituris, Haeredibus item ac Posteritatibus eorundem utriusque sexus universis, gratiose danda duximus et concedenda, decernentes et ex certa Scientia Nostra, animoque deliberato concedentes, ut ipsi a modo in posterum futuris et perpetuis semper temporibus eadem Arma, seu Nobilitatis Insignia more aliorum verorum et indubitatorum praefati Nostri Transsilvaniae Principatus, nec non Regni Nostri Hungariae, aliorumque Regnorum, Ditionum, ac Provinciarum Nostrarum Haereditariarum Nobilium sub iisdem Iuribus, Praerogativis et Immunitatibus, quibus ipsi natura, iure et antiqua consuetudine usi sunt, et gavisi, utunturque et gaudent, ubique in Proeliis, Certaminibus, Pugnis, Hastiludiis, Torneamentis, ac aliis quibusvis Exercitiis Militaribus et Nobilitaribus, nec non Sigillis, Velis, Cortinis, Aulaeis, Annulis, Vexillis, Clypeis, Tentoriis, Domibus et Sepulcris, generaliter in quarumlibet Rerum, et Expeditionum generibus sub merae, verae et indubitatae Nobilitatis titulo, quo eos ab omnibus cuiuscunque Status, Conditionis, Honoris, Dignitatis et Praeeminentiae Hominibus insignitos, et ornatos dici, nominari, haberi et reputari volumus, mandamusque ferre et gestare, ac iis, in aevum uti, frui et gaudere possint, ac valeant, Haeredesque, et Posteritates eorundem utriusque sexus universi valeant, atque possint. Imo nobilitamus, damus et conferimus praesentium maioris, et authentici Sigilli Nostri impendentis munimine roboratarum Litterarum per vigorem. Datum in Archiducali Civitate Nostra Vienna, Die Tertia Mensis Julii, Anno Domini Millesimo Septingentesimo Vigesimo et Quinto, Regnorum vero Nostrorum Romani Decimo Quarto, Hispania-

rum Vigesimo Secundo, Hungarici et Bohemici Decimo Quinto.

Carolus m. pr.

Baro Ioannes Iosephus Bornemisza
de Kászony m. pr.

Ioannes Vaszlai m. pr.¹⁾

A Dániel család czímere tehát a következő: Vörös mezőben hármás zöld halomból kinövő s egymást keresztező palmaág fölött szélesen végződő s egyenlő száru arany kereszt tündöklik. A pajzson nyugvó sisakon kívül sisakdísz és foszlányok a czímert nem ékesítik.²⁾

A szamosújvári csata.

— 1848 nov. 13. —

A király — gr. Battyáni Lajos miniszterelnök közbenjárására — 1848. jún. 10-én megerősítette az uniót... és így Erdély, mely annyi viszontagságot szenvedett, három század után ismét egygyé lett az anyahonnal. De az unió megerősítése után is voltak bujtogatók, kik közül némelyeket elfogtak, másokat józan felvilágosítással, vagy szuronynyal igyekeztek legyőzni. Sokat tettek a csend fentartása és a rend helyreállítása érdekében a városokban és a magyar falvakban nagy hévvel alakult nemzetőrök.

A míg a magyar fegyverkezett, hogy nyert alkotmányát megvédje, — a Királyhágon túl a szerbek és a rácok, az erdélyi hazarészben pedig az oláhok és szászok lázadtak fel a magyar nemzet ellen. A polgári kormányt akkor Erdélyben báró Vay Miklós tartotta kezében, a katonait ellenben Baldacci Manó, ki a Károly-Ferdinánd gyalogság ezredese volt, vezette; ez okt. 9-én jött e

¹⁾ Az aradvármegyei levéltárban őrzött hiteles másolatból.

²⁾ Nagy I. i. m. e családot teljesen mellőzi. Siebmacher I. i. m. (IV. 123.) nemcsak a czimerpajzs leírását adja, hanem még sisakdíszről is regél, melyet pedig czimerlevelünk szövegében hasztalan keresnénk. A sisakdísz szerinte: koronán nyugvó páncczelos kar levágott törökfővel díszített görbe kardot villogtat.

hazarészbe és bár erdélyi ember volt, a magyarság nem viseltetett iránta bizalommal. A nagyobb erő hovatovább többet foglal, Erdélyben már kevés a szabad föld: Enyed, Torda, Kolozsvár, Szamosújvár és Deés — elhagyottan áll. Három felől intéznek támadást. Legelőször a kalotaszegi magyar falvakra rohantak; a második csapást az enyedi vonalra mérték; de a főerő Deés felé indult. Wardener tábornok és Urban alezredes egyesített serege nov. 9-én Rettegen van. Innen felszólítást intéz Deés városához, hogy: „Tegye le a fegyvert, adja meg magát a császárnak, adjon hat tuszt és rakassa vissza a Szamosra a felszedett hidat.“ Mivel a honvédség innen is visszahuzodott, a város, mely 10.000 frtot fizetett Wardenernek, feladta magát (nov. 9.). A tábornok Urbánt innen Szamosújvárra küldötte. Nov. 10-én pénteken délután jött be Urbán városunkba. Tudta, hogy az örmény az istenházát becsüli legtöbbre, azért két ágyúját a piacon a plebáni templomnak szegezte. 40.000 frt hadi sarcot vetett a városra. „Ha holnap reggel meg nem kapom a követelt összeget — lövetem a szép templomot.“ Az aggodó polgárság elejébe tette a szentegyházat a mulandó földi kincsnek — és még azon éjjel összeadta a megsarcolt pénzt: kelleténél is több gyűlt. Adler Severin a helybeli katonai intézet igazgatója, ki pár nap mulva a honvédséghez ment által a tanári karral együtt, továbbá Simay János, Placsintár Bálint, Markovics Sándor és Szappanyos Miklós vitték át a verejtékkel szerzett, védtelen békés lakosságtól kicsikart pénzt. Habár Dobos Vártán helybeli örmény kereskedőtől, kinek Naszodon boltja volt, gyakran vásárolt hitelben Urban „Oberlieutenant“ (jelentékeny tartozását a nagyharang fizette meg), mégis nem volt kiméletes e rossz lelkű felfuvalkodott katona városunkkal szemben...

„Kolozsvár előtt négy-négy mérföldnyire két sereg állt. A Torda felőli kevésbé volt fenyegető, mert Lose-nau Egerbegy felől még nem érkezett volt Tordára. B. Baldacci tehát a szamosújvári vonal fedezésére fordítá figyelmét. Hogy Urbánt szétverhesse, a XI. zászlóaljjal, a kolozsvári nemzetőrökkel és hat ágyúval elébe

ment.“¹⁾ Urbán Szamosújvártt volt, hova nov. 13-án reggel egy zsidó kém jött lóháton. Ez megállott a Felsővizútczában a Szenkovics Kristóf háza előtt; itt volt Klokocsán őrnagy szállva. Kijön az őrnagy, átveszi a hozott hírt, megveregeti a kém vállát és — elbocsátja. Dél tájban ugyanaz a kém ismét az őrnagy szállása előtt állott; bizonyára most kedvezőtlen hírt hozott, mert az őrnagy jól megkardlapozta. Erre Urban riadót fuvatott és embereivel előre ment a „kérői fürdő“-ig. Ekkor a magyarok, kik nem jöttek az országúton, a Szamosújvár határán levő „hesdái hegy“ gerinczén állottak. Ha váratlanul az ellenségre, mely éppen ebédnél ült — rohannak és időt nem engednek Urbánnak a készülődésre, úgy nemcsak kiűzték volna a városból, de sőt az eszeveszetteen futamodandókat a huszárok egytől-egyig lekasabolhatták volna. De nem tették; hanem a helyett összedugott kézzel nézték, hogy miként vonul fel a kérői hegyre az ellenség. „Tri cu tri la deal copil, că vin unguri!“ (Hármanként fiúk fel a hegyre, mert jönnek a magyarok“²⁾ szavakkal nogatta Urban embereit. Elhúzódott a város nyugoti oldalán elterülő hegysor gerinczén a széplaki hegyig; itt foglalt állást. A magyarok még mind ott vesztegelnek. Elejökbe siet a városból id. Nyegrutz Jakab örmény polgár; de el nem vihette a hírt, mert lova a Szt-Antal rétvén megbotlott és lábát törte. Nemsokára két huszár vágat lefelé a Vizútczán; kémlelte az ellenség hadállását; majd visszatértek és behozták a magyarokat. A városon keresztül vonult el a magyar sereg; a lakosság nagy lelkesedéssel és örömrivalgással fogadta. A magyarok a nagyserház hidján túl elterülő térségen állapódtak meg.²⁾ Szemben állott a két sereg. Most „megszólalt az ágyú és ez mindent dönté; mert a nemzetőrökből álló sereg visszahuzta magát.“ Nem a félenk gyávaság készítette a vitéz magyarokat visszavonulásra, hanem — miként a

1) Kővári László, Erdély története 1848—49-ben, 117 lap.

2) Kővári a szamosújvári csata napját nov. 13-a helyett hibásan nov. 14-ére teszi; aztán a magyarok nem »alant a kérői fürdőnél vettek positiót,« hanem a város éjszakai végén: a nagyserház hidja közelében,

közvélemény is tartja — nemtelen árulás. Két órai tüze-
lés után három ember vesztéssel, hüvelybe rakták
kardjaikat...

Több örmény kísérte ki a magyarokat a csatatérre;
ezek közül Markovics Dávid még csata közben vissza
akart térni, hogy hírt hozzon polgártársainak. De meg-
dördül az ágyú, erre a ló megijed és a Szamosba ugrik.
A megijedt és átázott lóvas pár nap mulva meghalt.

Urbán katonáival ismét bejött a városba; itt töl-
tötte az éjt. Az nap este (hétfő, nov. 13.) a naszodvidéki
határőrök,¹⁾ kik lándsákkal Urbán segítségére jöttek,
felgyújtották a Szt-János-rét, a kórház mellett volt kertek
és a felső temető deszkakerítéseit. A pokoli tűz lángjai
fölött egész éjjel sütötték a „kakasváros“-ból elharácsol-
t majorságot és disznópecsenyét.

Urbán innen Kolozsvár felé ment...

Most átadom a szót a felejthetlen emlékü nagy Teleki
Sándor grófnak, ki egyik érdekes munkájában („Magyar
Polgár“ 1881. márcz. 21) ezeket mondja: „Bem tábornok
Szamosújvárt hagyta utócsapatát Kiss Sándor parancs-
noksága alatt; én melléje voltam rendelve; parancsunk
volt másnap őt követni és Kolozsvárt vele csatlakozni.

Karácsony napját (1848) Szamosújvárt töltők, vigan
lakmározva; ilyen daridót nem ültem soha; minden
tekintélyes polgára Szamosújvár városának ebédre hívott,
s kért, nála enném meg a karácsony kalácsát, dúsan ki-
mozaikozva malogaszólvél; mindenki meghívását elfo-
gadtam; resteltem a szives meghívásokat visszautasítani.

Délelőtt hozzám jön Kiss Sándor és azt mondja:

— Druzsám! én megszöktem hazunnan, az örmények
meg vannak bomolva s mindegyik azt akarja, hogy nála
ebédeljek; te hol leszel? Én is oda megyek.

— Kinek a meghívását fogadtad el?

— Egyiknek sem.

— Én meg ellenkezőleg mindegyikét elfogadtam..

— Hát már most mit fogsz csinálni?

— Van-e időd?

— Van.

¹⁾ Ezek a német »Grenzer« szó után greniczereknek neveztettek,

— Ugy elmegyünk mindegyikhez.

E perczen kopogtat be Placsintár Bálint, apámnak igen jó embere.

— Azért jöttem — mondá — hogy ebédre vigyem; az ezredes urhoz is lesz szerencsém?

— Nem oda Buda, lassan a testtel Bálint bácsi! nem úgy verik az örményt; halljon okos szót: minket itt olyan szívesen fogadnak, hogy husz helyre hívtak meg ebédre; husz gyomrunk nincs, de husz helyre elmehetünk; magoknál megeszszük a levest, Gajzágóéknál a húst, Simayéknál a káposztát, Szappanoséknál a tésztát, Verzáréknál a pecsenyét, a többieknél a konfektet s visszakerülünk oda, a hol a legjobb bor van; így nem bántunk meg senkit s szent a békesség.

— Nem — mondá meghatottan Bálint ur — nem, a feleségem a pecsenyét nem engedi el; hizlalt pulyka ujjnyi szalonnával, szopó bárány karácsony napján.

— Nagy ritkaság, — mondán meglepetve — ez ugyan húsvéti sült, de ha jó kövér, döfi karácsonykor is; tehát a pecsenyét maguknál eszszük meg; áll a vásár úgy-e? De már most legyen szíves és rendezze az ambulans ebédet.

— Igen — mondá Kiss — ezennel kinevezem gyomrunk táborkari főnökének.

Bálint ur távozott. Kevés idő teltével egy csomó amphitrión kíséretében visszajött, mi nyakunkba vettük az útczát, mint egy czigánybanda; nem húztuk, de ettünk mindenütt.

Midőn a negyedik vagy ötödik helyről kijövünk, Kiss karon fog s félrevezetve halkán mondja:

— Druszám! én nyomot vesztek, te maradj velök; gyülőt veretek s egy óra mulva indulunk; nyergeltetek nálad is; ez nincs jól így; a mit velünk tesznek, azt teszik a legényekkel is. Ha itt maradunk, egy óra mulva csak a rabok lesznek józanak Szamosújvár városában; meneküljünk Capuából s kerüljük Hannibál deliciáit.

— Kiss Sándor kereket oldott; mi épen a kövér pulyka és szopó bárány felett tartánk holocaustot, melyben a tűz szerepét mi vivők, midőn egyszerre trombita

harsog, dob pereg. Nagy ijedség Jerikóban; egy bátor hazafi elkiáltja magát: „Jőnek a németek!“ Villa a kézből, falat a szájából tányérba hull. Általános rémület: arcok sápadása, reszkető ajkak. Az ajtó nyílik — Kiss ezredes megjelenik, mint Samiel a bűvös vadászbán:

— A tábornok urtól kaptam parancsot, hogy rögtön induljunk utána; Isten áldja meg önöket!

A kedélyek lecsillapultak.

Magunkkal vittük a vendégszeretet látható jeleit; a baka nyalkán lépdelt dobszóra, a huszár kényesen tartotta lovát; a két ágyú, mint karikacsapás sirult a fagyos úton.

Nagy hideg volt. A megfagyott lehelet, mint füst-felhőske lebegett a csapat felett s követte lépten-nyomon.

Kiss Sándor kardjával salutált; a város elkiáltá: „Éljen a haza!“ És mi haladánk...“

Szongott Kristóf.

Ezüst mise.

Ez a kedvesen csengő név illeti meg azt a megható ünnepet, mely a gyergyó-szent-miklósi örmény szert. templomban f. hó 16-án délelőtt 11 órakor vette kezdetét, midőn főt. Szentpéteri János úr, első szent-miséjének 25. évfordulója alkalmából mutatta be — a gyergyó-kerületi papság fényes segédlete mellett — hálaáldozatát a Mindenhatónak.

Meghatónak mondtam ez ünnepet, s az is volt valóban, a szó legigazibb és legnemesebb értelmében.

Érezte ezt az a distingvált közönség, mely az ékes templomot megtöltötte, midőn látta, hogy a ki 8 éven át lelkipásztoruk volt, mint tárja feléjük megindulástól remegő karjait, s mint szól hozzájuk a lelki nemesség szilárd hangján: Pax! „Az Úr legyen veletek!“

S nem nevezhetem-e méltán fényes segédletnek azt a kerületi papságot, mely könyben csillogó szemekkel vette körül szeretett paptársát azon az oltáron, melyről ő már csak táplálkozik, de nem arról él, s mégis a hálaból, melyet csordultig telt szívvel az Úrnak bemuta-

tott, mily szívesen nyújtott paptársainak expiációt azért a méltatlanságért, mely szentegyházunk megsértett jogainak megvédelmezése miatt, napjainkban csak a legrútabb „önzést“ teríti ránk az egykori fény szomorú árnyéka gyanánt.

Te Benned biztam én Úram..... végezte a papság a Tedeumot, mely után az Oltáriszentség kitétele mellett mondta el jubiláns azt a csöndes misét, melyben 25 évnek örömét és fájalmát köszönte meg a kegyelem Istenének.

Ez imádságnak volt gyönyörű rezonanciája a páratlan buzgalmú irgalmas nővérek vezetése alatt álló polgári leányiskola énekkara, mely a közönség rokonszenvét már évek óta teljesen meghódította.

Mise után az egész papság jubiláns lakására ment, hol Both Ferencz cz. kanonok, főesperes úr tolmácsolta az ő kedves eloquenciájával a paptársak üdvözlét, melyet jubiláns meghatottan köszönnév meg, kitörő éljenzések közt hangsúlyozta, hogy habár jelenlegi állása elválasztani látszik is őt paptársaitól, de legnagyobb büszkeségét ma is csak abban érzi, s fogja érezni mindenkor, hogy ő katolikus pap, s tagja annak a testületnek, melyet ő mindig testvéri szeretetének legteljesebb melegevei ölelt át.

A szívből jött szavak a szívekig jutottak, s a papi jellem férfias megnyilatkozása előtt a legnagyobb tiszteletet éreztük szeretett kartársunk iránt, kinek nemes lelkéhez a helybeli polg. leányiskola is jogot formált, midőn az alig csillapuló éljenek után meghívást kaptunk a növelde dísztermébe, hol a tanítványok gyöngédsége megkapó kedvességgel adott kifejezést szeretett tanárunk iránti mély hájájának.

Csengő-bongó ünnepecskét rögtönöztek a kedves apróságok. Csupa báj, csupa elevenség sugárzott a meglepően sikerült négyhangú énekből, s a szabatosan előadott zongoradarabokból, melyek közbefoglalták Kopacz Ilonka csinosan előadott üdvözlő beszédét, melyet a 25 éves áldozópap ikertestvérehez, a 25 éven át mindig szeretett tanárhoz intézett.

Nem is maradtak jutalom nélkül a hálás növendékek, mert a felzúgó tapsokat is felülmulta az a forró köszönet, melyben jubilénsunk az elérzékenyülés hangján nyilvánította ki, hogy valamint 25 év előtt is az iskola küszöbén át lépett legszivesebben az oltárhoz, úgy 25 év után is az iskolába tér vissza legörömostebben az Úr oltárától.

A csillagászok azt állítják, hogy vannak fázisok a nap helyzetében, melyet a föld lakói szabad szem nélkül is észrevehetnek.

Élünkön kedves főesperes úrunkkal mi is érezni kezdtük a napnak ezt a kritikus helyzetét, s jubilénsunk asztalához ugyancsak siettünk, hol azonban az óhajtott fluidum helyett ismét egy kompakt deputációt találtunk, mely a helybeli „hitelintézet“ nevében fejezte ki törhetetlen ragaszkodását és hódolatát nagyrabecsült vezérigazgatója iránt. S mert ők egykor úgy tanulták, hogy a szalmakalap szalma is, meg kalap is, annakokáért ők azt vélik, hogy az ezüstmisében is, a mise az ezüst által egészül ki.

E nem légből kapott teoriát ügyesen megozolta szónokuk Krisztián Antal azáltal, hogy egy igen értékes, antik mivű pompás ezüst irókészletet nyújtott át a jubilénsnak azzal a fináléval, hogy annak, a ki egykor intézetüknek életet adott, most az intézet kíván a jó Istentől hosszú életet.

A napnak jelentősége ezáltal teljesen rendbe hozva lévén, csak a pont hiányzott még, melyhez — ha jól emlékszem éppen 9-szer mártottuk a — kést a tálba.

S hogy el ne törldjék, azonnal kéznél kaptuk az itatót. Porzónak is nevezhetném, mert úgy sziporkázott, hogy valóságos rakétává nőtte ki magát a kifogyhatatlan dikciókban, melyek között legszebbnek mégis azt tartom, midőn a fentisztelt Krisztián Antal hitelintézeti pénztáros úr a jelenlevők határtalan lelkesedése közt maghatottságtól remegő hangon kijelentette, hogy régtől táplált hő vágyát fogja legközelebb megvalósítani, midőn görög-keleti vallásából, most, 66 éves korában visszatér a katolikus egyház kebelébe.

Ily intermezzók után ne is vegye senki rossz néven, ha indiskréciónak tartom elárulni, hogy az örömszülők, testvérek, paptársak és a hitelintézet tisztviselői közt feltalált gazdag ebédet hány órákor végeztük.

Nem is csoda! Hiszen — ha Isten segít — papot jubilálni még láthatunk, de pénzügyi igazgatót papok között jubilálni, csak akkor fogunk még látni, midőn Herman Ott(e-l)ó miniszter-elnök kezében a szekularizált egyházi javakkal odakiált majd Gábor fő-angyal-(Bandi)hoz, hogy: Pajtás! „teljesítse kötelességét!”

Gyergyó-Szent-Miklós, 1894. ápril. 18.

— m.

A hámál.

— Elbeszélés. —

Irta: **Lindau Rudolf.** Fordította: *dr. Esztegar László* —

II.*)

Egyszer egy meleg júniusi napon megjelent Mertens úr dolgozó-szobájában a török Hadsi Mehemed, ki a háznak régi és tekintélyes üzleti ismerőse volt és elbeszélte neki, hogy Ohánnesnek, a hámálnak az ő pénztárnoka tévedése folytán 30 fonttal többet fizettek ki, mint kellett volna, s kéri, hogy ezen összeget neki a Mertensczég visszatérítse.

Mertens úr magához parancsolta Ohánneszt.

— Kellott neked tegnap Hadsi Mehemed úrnál pénzt felvenni?

— Igen, Uram!

— Mennyit?

— Hetven fontot kellett volna fölvennem, azonban a kifizetésnél tévedés merült fel s egy fél fonttal többet adtak nekem. Én ezt csak itthon vettem észre s azonnal jelentettem ezt pénztárnokunknak, a ki megparancsolta, hogy a fél fontot Hadsi Mehemed úrnak vigyem vissza. Én ezt meg is tettem. Azonban ott nem akarták ezt tőlem elvenni. Azt mondák, hogy bizonyára tévedés forog fenn s a fél font más módon jutott a többi hetvennel együvé.

*) L. »Armenia« 1893. évfolyam 275 lapját.

— Nós?

— Ma még nem számoltam be pénztárnokunknak. Különben pedig át akartam adni neki a vissza adott fél fontot s közölni vele a nyert választ.

— Ugy?! Nós halld most, mit mond maga Hádsi Mehemed úr!

Az örmény szolgálkkal, általán véve, nagyobb figyelemmel bánnak, mint pl. az angol az ő khinai, vagy indus szolgáljával, vagy az amerikai az ő négerével, azonban a török sem feszélyezi magát nagyon, midőn egy há mállal beszél.

— Neked tegnap hetven fontot kellett nálam átvenned; nemde? — monda Hádsi Mehemed.

— Igen!

— Azonban e helyett száz fontot adtak neked.

— Nem. Mindössze hetven és fél fontot adtak.

— Hadd a félfontot; az csekélység. Te összesen száz fontot kaptál nálam s abból csak hetvenet szolgáltatattál át. Eredj a szobádba és keresd meg a hiányzó harmincz fontot; te azt bizonyára meg fogod találni.

— Én ezt nem találhatom meg, mert annyit át sem vettem.

A há mál mindezt az ő szokásos nyugodt hangján mondá el, mintha nem is érezné azt a nagy sértést, mely az ellene támasztott gyanúban rejlett; arcának egyetlen izma sem mozdult, csupán szemei tekintettek sötéten.

Hádsi Mehemed nem vesztette el türelmét. Egészen szelid hangon mondá:

— Én nem szeretnék téged szerencsétlenné tenni, azonban magamat meglopni sem akarom. Ma szerda van. Te talán a pénzt már haza küldted, akkor lássad, hogy mi módon fogod azt visszaszerezni. Fődolog, hogy az szombaton reggel pénztáromban legyen, mert különben az este a Galata-Serájban fog találni.

Kisebb közlemények.

Félszázad előtt. Az egykori »Közlöny« című hivatalos lap, az első magyar parlamenti kormány közlönye, az 1848. év december 31-ik napján (vasárnap) megjelent 203. számában a kö-

vetkező, reánk vonatkozólag emlékezetes feljegyzést találjuk: — »Az országos honvédelmi bizottmánytól: Szerencse kíséri erdélyi seregünket! Éljen Bem! — Szamosújvár és Kolozsvár lakói lelkesedéssel fogadták seregeinket, háromszinű zászlókkal, éljenekkel, borostyán-koszorúkkal! — A honvédelmi bizottmány elnöke: Kossuth Lajos.«

Polgári házasság Keleten. Furcsa szokás uralkodik a perzsa uralom alatt álló Örményország nesztoriánus felekezetű lakosai közt. Mint igen tisztelt laptársunk: a Magyar Állam írja, az említett felekezeten levő családokban az apák pénzért, rövid lejáratra, férjhez adják leányaikat. Az ily módon megkötött házasság időtartamát szerződésben állapítják meg; lehet három hét, vagy akár két esztendő. Így például Aserbeidsán (a hajdani Atropatene) tartomány székhelyén: Tábri sz városában az összes európai beköltözöttek ily unitárius, azaz hogy nesztoriánus házasságban élnek; mert ott az apák különösen boldogok, ha európaiakat kaphatnak vőül. Ha a határidő, mely tartamára a házasság kötöttség, — lejárt, az asszony egyszerűen visszatér szüleihez, illetve megszűnik férjének (gyermekai apjának) felesége lenni, s magával viszi a gyermekeket is. Ily rövid lejáratú házasságok egyébiránt a múlt század alkonyán lezajtott francia forradalom idejében — a modern polgári házasság amaz aranynapjaiban — is előfordultak; a mint hogy a polgári jog értelmében vett házasságnak, mint együttélési szerződésnek jellegével (elvi szempontból) csakugyan nem ellenkezik a korlátolt időtartam, s nincsen is ok arra, hogyha már egyszer az állam törvényei eltekintenek a házasság szentségének vallás erkölcsi jellegétől, és csakis a házassági együttélés jogi oldalát, mint pusztán szerződést szabályozzák, — következetesen a tetszés szerinti időre kötött, rövid lejáratú, s közmegegyezéssel bármikor felbontható »házasságot« is meg ne engedje! A polgári házasság lényegéből kifolyó eme radikális álláspont, különben már a magyar képviselőházban is megtalálta szószólóját: az ellenzéki Veszter Imre személyében; indítványa azonban sehogy sem találkozott a t. Ház helyeslésével!

Irodalom és művészet.

Érdekes hangverseny. A szamosújvári »Salamon-templom« javára tervezett hangverseny nem tartatott meg húsvét másodnapján, hanem a Kossuth-gyász miatt elhalasztatott április 9-re. Ekkor sok és válogatott közönség gyűlt össze. Többen eljöttek a vidékről is, hogy meghallgassák ezt a fölötté érdekes hangversenyt, mely Mendelssohn »Hebridák« című nyitányával kezdődött; Esztergár Berta (Kolozsvár) és Harmath Ilona játszódták zongorán — szépen. Játékuk a várakozást teljesen kielégítette, a sok taps után

még egy darabot játszottak. — Áján Anna gyönyörű énekét (Georges Bizet »Carmen« című operájából Cavatinát énekelt) Esztergár Berta kísérte zongorán. Kellemes, csengő, iskolázott hangjával meghódította a hallgatóságot; engedve a közönség hangos követelésének, másodszor is kijött és még énekelt egy kedves darabot. — Azonban a nap hősnője a hazarészünkben pártját ritkító zongoraművész: az ünnepelt dr. Kábdebó Ferenczné, szül. Simay Rózália (Marosvásárhely) urnő volt, ki előbb Händel »Változatok« című darabját, azután közvetlenül Liszt Ferencz »Profeta« című opera-átiratából a »Korcsolya tánc«-ot játszotta hangjegy nélkül. Nagyszerű játékaival magával ragadta a hallgatóságot. Nem csoda, — mert tanítványa volt a világhírű Liszt Ferencznek; a művésznek pedig művész a tanítványa is. Szamosújvár, mely büszke lehet szülöttjére — ilyen zongora-játékot még nem hallott. A hallgatóság a gazdag magyar nyelvben teljesen kifejező szöveget nem talált, hogy azokkal jellemezze e nem földi játékot. Némelyik megközelítőleg azt angyalinak, másik főségesnek nevezte; egyik elragadónak, másik csodaszépnek mondotta. Sőt olyan is volt, ki így szólt: »Nincs a Ballagi szótárában olyan jellemzés szó, mely e mennyei hangok minden árnyalatát teljesen kifejezné.« Kezeink már felmondották a szolgálatot: nem tudtunk többet tapsolni. A lelkesedésében határt nem ismerő hálás közönséget — miután harmadszor jelent meg a lámpák előtt, — még gyönyörködtette egy rövid játékaival. Az elismerés egy szép mivű virágcsokorral köszönte meg némiképp az Isten dicsőségének előmozdítására célzó nemesis fáradozást. — Haydin vonos négyesét (Opus 74. Nro 3) Bodor Sándor, Dánielovics Sándor, Vajna Károly és Zeffler Lukács adták elő. Összhangzó, jól iskolázott játékuért megérdemlett taps és kihívásban részesültek. — Mendelssohn duettjét: »A vándormadarak bucsúdálata« László Mariska és Longin Mari énekelték, zongorán kísérte Harmath Ilona. Olyan jól oldották meg szerepeiket mind hárman, hogy nemcsak sok tapsot arattak, hanem a kihívás után másod ízben is gyönyört nyujtottak nekünk. László Mariska és Harmath Ilona a közönségnek — kedvencei. — Ezt az igen élvezetes hangversenyt Vörösmarty »Szép Ilonka« című melodramája zárta be, mit dr. Kábdebó Ferencz kir. közjegyző szavalt el — hatásosan. Ennek a kiváló jogásznak, ki az irodalom terén szép sikerrel működik és kit lapunk olvasói is előnyösen ismernek — szives közreműködéseért (talpraesett szavaltatát szeretett neje kísérte zongorán emlékezetből) itt a nyilvánosság terén hálás köszönetet mondunk.

A szárdarabádi ékírat. Sayce, a oxfordi egyetem tanára, egy új örmény ékíratot olvasott el, melynek nagy jelentőséget tulajdonítanak. A megfejtés szó szerint a következő: »A khaltei isteni fiak erős Árkiszdisze, Menuász fia mondja: ezt a palotát, mely elpusztult, én állítottam helyre és építettem. Ez Árkiszdisz fiának palotája, mely... nevezetik. Sok téglát készítettem, hogy fa-

laik helyreállítsam. Én oszlopokat, és ajtókat csináltattam. Mindezek Árkiszdiszre, Menuász fiara vonatkoznak, ki tehetős király, hatalmas király, Ván tartomány (örmény föld) királya, a ki Doszp városban lakik.«

Közgazdasági élet.

A földmivelési miniszteriumból. A magyar gazdaközönség érdekében rendszeresített két új kulturvegyészi állás egyikére a földmivelési miniszter dr. Nuri csán József budapesti egyetemi tanársegédet, városunk egyik jeles képzettségű fiát, és folyóiratunk munkatársát nevezte ki. A kinevezett vegyészek hivatva lesznek a gazdaközönség részére szakszerű tanácssal szolgálni földjeik okoszerű művelése és a talajjavítás szempontjából; egyelőre azonban hosszabb külföldi tanulmányútra küldi ki őket a kormány.

Kiállításunk és a török lapok. A keleti s nevezetesen a törökországi sajtó már ismételve foglalkozott a magyar ezredéves kiállítással; így például a »Hákikát el Akhbar« című beyruthi (syriai) újság azon felhívást, melyet Lukács Béla, magyar kereskedelmi miniszter a kiállítás ügyében a nemzethez intézett, egész terjedelmében közölte és pedig úgy a nemzetközi francia szövegben, mint megfelelő arabs fordításban.

Mi újság az örmény világban?

Nubár pasa reaktiválása. Nevezetes távirati tudósítás küldött szét ápril 14-ről Londonból, — tudatva, hogy az egyiptomi alkirály (a khedive) elfogadta Ri az pasa miniszteriumának lemondását és a Cromer lorddal tartott értekezés után ismét, a kormányrudtól állítólag francia cselszövény folytán visszavonult Nubár pasát bizta meg az új kabinet megalakításával. Egyiptomnak néhány év előtt volt miniszterelnöke: az örmény nemzetiségű Nubár pasa (az európai hírű angolbarát államférfiú) e szerint újból az ügyek élére állított, a khedive birodalmában. Az új miniszterelnökről a »Pesti Napló« ezeket mondja: »Nubár immár ötödször miniszterelnöke Egyiptomnak, melynek fejlődése körül évtizedeken át kiváló érdemeket szerzett. Nem ellensége az idegen befolyásnak, az európai műveltségnek, mert vallására nézve keresztény és származására örmény. Egykor benső viszonyban állt az öreg Lessepssel és nagyban támogatta törekvéseit a suesi csatorna kiépítése körül. A khevide — alkirály — címet is ő szerezte meg Egyptom uralkodóinak, kiknek kegyét sokáig bírta. Nubár 69 éves, kiprobált államférfiú.«

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvárt, Todorán Endre „Aurora“ könyvnyomdája.
